

מראי מקומות- בכורות י"ז

דדייק מהא דלא הביא הגמ' דאי"ז צמר לענין בגדי כהונה, דלכא' משמע דלענין בגדי כהונה שפיר חשיב צמר. וכ' דאי' נפק"מ מזה גם לענין ראשית הגז, דהדין הוא דכל שראוי לבגדי כהונה חייב בראשית הגז, וא"כ צמר זה יהי' חייב בראשית הגז. וע"ש שכ' ליישב עפ"ז כמה קו' של האחרונים, דהא מצינו ציור דשייך שילבשו בגדי כהונה שאין בהם שעטנז, דהא צמר של רחל בת עז אין בו דין שעטנז, ומ"מ כשר לבגדי כהונה. אולם ע' בביאור הלכה (ריש סי' ט') דכ' דנראה דפטור מראשית הגז, דכ' דכיון דאין שייך לעשות תכלת מצמר רחל בת עז, ה"ה דאין שייך לעשות בגדי כהונה מהם, וממילא פטורים מדין ראשית הגז. וע"ע שם בביאור"ל שהביא מה שדנו האחרונים אם מה דאמרי' בגמ' דצמר רחל בת עז לא הוי תכלת, האם זה לתכלת דוקא, או אם חשיב צמר לענין ציצית בכלל.

(ד) **וחכ"א א"א לצמצם, אלא א' לו וא' לכהן-** הק' המהרי"ט אלגאזי (י"ט, ב'), אם ס"ל לחכמים דדרשי' קרא דהזכרים לר' דמדנקט לשון רבים לחייב בב' זכרים שנולדו בב"א ממש, א"כ נמצא דמקרא ילפי' דאפשר לצמצם, דאל"כ לא משכחת קרא דהזכרים. ואם ס"ל דאין לדרוש קרא דהזכרים, א"כ אפי' אם אפשר לצמצם, הא בכור א' אמר רחמנא ולא שנים, וא"כ ודאי לא יהי' חייב אלא א'. ותי' דאפי' רבנן ס"ל דיכולים לדרוש לשון רבים דכתי' בקרא דהזכרים, אלא דס"ל דאף דשייך במקרה שיהיו שניהם נולדו בב"א, אבל אין שייך לנו לברר זה, ומלתא דלא שכיחא הוא, ולכן אין צריך לחוש לה, וא"כ לעולם אינו צריך ליתן שניהם לכהן, אבל אם יבא אליהו ויגלה לנו דבאמת שניהם נולדו כא', דין הוא דצריך ליתן שניהם לכהן, ולזה צריך קרא. ובהגהות שם הביא מהיד דוד דכ' דאם הי' ס"ל דאפשר לצמצם, מסתבר לדרוש קרא לומר דאם נולדו כא' דשניהם בכורות, אבל כיון דס"ל מסברא דא"א לצמצם, א"כ מסתבר דאין לדרוש כן, אע"כ כוונתו דהזכרים דכל ישראל קאמר.

(א) **דר' מאיר סבר חוששין לזרע האב- פרש"י,** אם שוחט האב והבן ביום א', ר"מ מחייב אם שחט אותו ובתו חייב, הואיל וזה דומה לו. ע' בשמן רוקח דדייק מדברי רש"י דמשמע דאם אינו דומה לו לכ"ע אין חוששין. אבל תוס' חולק ע"ז וס"ל דנקט מין עז לרבותא. וע"ש מה שהק' על רש"י מסוגיא דחולין (עט). דמבואר דלמ"ד חוששין לזרע האב, חוששין אף אם אינו דומה לאב כלל. ותי' שיש חילוק בין היכא דהקפידה תורה על המין כמו כלאים, דאז אין תלוי בכלל אם דומה להאב או לא, דהכל תלוי בשם המין, ואם חוששין לזרע האב, הרי ממין האב הוא. משא"כ, היכא דהקפידה התורה על היחוס ותולדה, כמו אותו ואת בנו, אז אפי' למ"ד חוששין לזרע האב, היינו דוקא כשהוא דומה לאב, אז הוי בכלל או"ב. אבל אם אינו דומה כלל לאביו, אינו חשוב בנו כלל, אף שנולד ע"י האב, מ"מ מיחסינן ל' רק אחר אמו (משא"כ אמו, דמיחסינן אחריה אפי' אם אינו דומה לה כלל).

(ב) **ואי מהכא הו"א ה"מ לקרבן חובה, וכו'- כ' בהערות להגרי"ש** דנראה דלאחר שכ בשור או כשב דנדמה פסולה, הא דכתי' בחובה הוי גילוי מילתא בגדר פסול נדמה גם לענין נדבה, דהיינו, דמה דצריך לדרי בחובה, ה"ה לענין נדבה כן. וכן נקט החזון איש (י"ט, ו') בתחלת דבריו, ושוב כ' דמרש"י ותוס' לא משמע כן, דכ' דלאו דוקא בשעיר ר"ח, אלא בכל השעירין דכתי' אחד, משמע דבכל הקרבנות כשר, ורק בקרבנות דכתי' בהו אחד פסול מה שלא הי' מיוחד לדורות. והוסיף הגרי"ש בשם המעדני יו"ט דודאי בסתם לא חיישינן דלמא נתערב בה במשך הדורות מין אחר, דאלת"ה הפקעת כל קדושת בכור, דמהכ"ת למידע דלא אישתני, אלא ודאי דבתסא נקטי' דהוה מיוחד מששת ימי בראשית, וחשש נתערב לא הוה אלא מיעוטא דמיעוטא.

(ג) **הכל מודים דאין לוקין על צמרו משום כלאים, וכו'- ע' במנחת חינוך (תק"ח, ו')**

דכיון דא"א לצמצם, ולכן הי' צריך ליישב באו"א.

ח) **הכל בכתב ביד ד' עלי השכיל** - כ' רש"י דלא גרסי' לי', אבל ע' בחי' הגרי"ז שהביא דהשטמ"ק גרס לי', וביאר בחי' הגרי"ז דבקרא דהכל בכתב ד' עלי השכיל כתיב, לא רק דהתבנית עצמו הי' בכתב, אלא גם העשי' גופא נעשה ע"י רוח הקודש, וא"כ ל"ק מאפשר לצמצם, כיון דנעשו ע"י נבואה.

ה) **זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום** - כ' רש"י דכאן אפי' ר' טרפון מודה דהמע"ה, משום דרק היכא דודאי א' מהן לכהן, אז יפה כחו לחלוק בשוה, אבל הכא הורע כחו, דשמא לא שייכא בכורה כלל. אבל ע' בהמהרי"ט **אלגאזי** (כ"ב, ב', ד"ה ונראה) דכ' לחלק באו"א בדעת הרמב"ם, ע"פ מסקנת הגמ' דמה דס"ל לר' טרפון ברישא דיחלוקו הוא משום דהוי שמא ושמא ואין הספק ברשות א' מהן בודאות, שהרי ישראל מקנה חלק של חצרו להכהן באופן שיש לו בכור, אבל כל זה היכא שיש ודאי בכור, אבל היכא דאין ודאי בכור, אז אין ישראל מקנה חלק בחצירו להכהן, ולכן נמצא דהספק הוא ברשות ישראל, ובזה כ"ע מודו דהדין הוא שהמוציא מחבירו עליו הראי'.

ו) **ורבנן בידי שמים א"א לצמצם, בידי אדם מאי** - ע' במנחת חינוך (ק"ט, ג'), שהק' דאי בידי אדם א"א לצמצם, א"כ איך שייך להיות חייב בעשיית שמן המשחה במתכונתה, הרי אפשר דיוסיף או יגרע קצת, וא"כ איך מחייבין אותו מלקות או חטאת. אולם כ' דל"ק, דלכאור' הי' שייך להק' גם אין עושין שמן המשחה למצוה, שהרי א"א לצמצם, ואף דשייך לומר דנעשה ע"י נס, אבל אין התורה מצוה מצוותיו באופן שצריך להיות ע"י נס. וא"כ, צריכין לומר ע"פ מה דאי' בהמשך הגמ', דהק' הגמ' אמ"ד דא"א לצמצם מהא דמזבח וכלים, ותי' שאני התם דרחמנא אמר עביד, ובכל היכי דמצית עביד ניחא לי', והיינו דהתורה ניתנה לבן אדם לפי דעתו, ובזה לא שייך לומר א"א לצמצם. והוסיף דכן כל אכילת מצוה או איסור, דהתורה אגמרי' שהם בכזית או שיעורים אחרים שיש בתורה, התורה נתנה הצמצום לפי דעתנו.

ז) **ת"ש חוט של סיקרא, וכו'** - אי' בחי' הגרי"ז (ד"ה והנה הגמ') דלא הי' שייך ליישב קו' מחוט הסיקרא כמו שתי' הגמ' לקמן, דשאני התם דרחמנא אמר עביד, ובכל היכי דמצית למיעבד ניחא לי', דאין שייך לומר כן אלא לענין כלים וכדו', אבל לענין חוט הסיקרא, הרי סכ"ס יהי' מקום על המזבח שלא יהי' ידוע אם יש לו דין של מעלה או של מטה,